

30 **ФУРУВ**

[illegible]

տ համար Անգլիայ կառավարու-
թեան կողմէ Լա. Բ. Դուռն ուղ-
արած գլխորդութեանց կամծ անու-
ազօրց պատճեններն հայորդուն
ընտելոյանայ ժողովոյն : Ասով Սըր
լըվընտ Ուոլֆ, որ պահպանու-
ական մ'է, հասկոյնը ուղեց
է ինք հաւատար որ խոստացուած
արհեստողմանց կիրառութիւնը
բահանջելու մտքը Մեծին Բրիտա-
նոյ կառավարութեան կողմէ Բ-
րտն ուղղուած հրաւերներն այն-
պի ստիպողական է պարտաւորիչ
անդամանը ունեցած լինին, որ-
պի հասկնցի կ'ուզէր Սրտաշին
սրծոց նախարարութեան խորհրդ-
ականն : Ուսանց կարծիք յայտնե-

լու այս կետի վրայ, մեր կը յա-
րենք թէ մէկ ու կէս տարիէ ի վեր
Անգլիոյ կառավարութիւնը կապուած
Տեսակի չէ հրատարակած, խոր-
հրդարանին ներկայիս համար այն
պատճառներով որք ի. Կրան հեռ-
փոխանակում են վերաբերու-
մի յինչպիսիք ինքնուրոյն Եւրոպայի
վերադարձի գլխավորապէս այդ
պայտաճաղը սակաւութեան և
անկարելութեան. բայց կարելի
է որ խորհրդարանին ներկայ նըստ-
տալիսին մէջ հրատարակութեան
տրուի ինչ որ այս նկատմամբ կայ
Անգլիոյ Արտաքին գործոց պաշտո-
նատան գիտնականներէ մէկը.

Իւրեք Խաբէր իւր երեկի թուով
կը լինէ իրենց ինքնամայ ժողովոյ մէջ
տեղի ունեցած զայս միջոցէս, և
խորհրդարանի թիւները կ'ընէ, որոց
մէկ կէտին վրայ դիտողութիւն ու-

նենք. Բրիտանական դեսպանատան
բերանի համարում լինելուն նպա-
տակը լինել կը թուի ցոյց տալ այն
պատճառներ որովք թուրքիւս կը
յետաձգէ խոստացում բարեա-
րոգմանց գործադրումն. Խաբէր

կ'ընէ. « Բրիտանական պաշտոն-
ընդունելու պահանջները համար
թուրքիւս ուղղութեամբ հրահանգներ
արժեք կ'ունենան ցոյց տալ անգոր-
ծաբեր լինել այն սակաւակի
յօշուածներ որոցմէ թուրքիւս օ-

գուս պիտի քաղէ. Գեռ ինչն է-
զամ է Պալատեան Պետութիւններն
հարկաւորուած, որ Օսմ. ընդհ-
պարտքին իրենց բաժնին ինկած մասը
վճարեն, և ցոյց տալ այս արամադրու-

թիւն ի գործ չլուրի, տեղութիւնը
պատշաճապէս չեն կրնար թուր-
քիւսէ պահանջել Գաշնագրին 23րդ
յօդուածին գործադրումն. ինչ որ
կը վերաբերէր Գաշնագրով թուր-

քիւսէ պահանջուած նիւթական
դոնորութեանց, թուրքիւս ամբող-
ջապէս ի գործ դրած է զայն. Բայց
փոխարինութեան այն փոքրիկ քա-

նակութիւն որ իւր բաժնին կ'ընէր,
անորոշ հեռավորութեան մը մէջ լը-
մնալ դուռն. Բ. Կուռն տակաւին
չայսպէս ի գործ դնել Պէրլին Դաշ-
նագրին 23րդ, ոչ ալ 61րդ յօդ-

ուածներն, և լինելու ասոր համար
միանգից ցաւիլ, բայց միեւնոյն ժա-
մանակ պէտք է ընդունել թէ մի-
տարբերութիւն կայ ի մէջ այս առ-

բանագրութեանց և այն յօդուա-
ծոց գործ թուրքիւս գործադրած է
արդէն. Սյո վերջինը կը վերաբե-
րէին հողերու յանձնման կամ սահ-

մանագլխոյ ուղղութեան. մինչ ա-
ռաջիկայ կը վերաբերին այն երկրի
վարչութեան որոյ տեղ կը մնայ
թուրքիւս. Չենք կրնար սպասել որ,

անվիճելի կերպիւ իւր ստացուած-
քին եղած դատաւարութեան մէջ ի գործ
դնենով դաշնագրային արամադրու-

թիւներն որք անոց ներքին վարձ-
չութեան կը վերաբերին, թուրքիւս
այդպէս վարելու քան թէ մեծ չըր-
ջահանգութեանը. իւր գործողու-

թիւները պէտք է ստորագրեն զայն
աղբիւրքի ընտրու մասին իւր ձեռք
ունեցած միջոցներուն, և պարտի
նկատողութեան առնուլ տեղական

հանգամանքներ, որք ի Պէրլին ժա-
մանակ լիարժեք ծանուցողութեան
սահմանէն դուրս էին. Երբեք կա-
ռավարութեան ինքնիշխանութիւնը

օտար կառավարութիւնը չեն կըր-
նար վիճա հատանել համառօտակի
անկեներու մէջ անկեներ կան, ո-
րոց յեղաշրջումներէն բան մը կը

հասկնայ տրուի կառավարութիւնը
միայն. Թուրքիւս քաղ զիտն որ ե-
թէ չգործադրէ Պէրլին Դաշնագր-
քին 23րդ և 61րդ յօդուածները,

չաւոր եղանակաւ. մը քան զոր
միւս կառավարութիւնը ցոյց տա-
նան նմանորեն ինչոք մէկ. Ա-
մեն պարագայի մէջ, թուրքիւս ի-

րաւունք ունի պահանջելու որ, ըստ
որում ինք գործադրած է Պէրլինի
Դաշնագրին մէջ ինչուած արտաքին
ինքնիշխանութիւն իւր բաժնին ինկած

մասը, նոյն արտաքին ինքնուրոյն
մասն ևս յորում ինք չաճ ունի և
որ անգործադրելի մնացած է, նախ
գործադրուի, և ապա զինք ստի-

պնի ներքին կառավարութեան վե-
րաբերակ մեծամեծ փորձերու
ձեռնարկելու, որք սկզբում ուղիղ
կրնան լինել կամ ոչ, և սակայն

բազմակի ահազին դժուարու-
թիւններ կը ներկայան, որոց ոչ
մի կառավարութիւն կը համար-
ձակի անգաղաքանք մերձենալ. »

Խաբէր իրաւունք ունի ասար-
կելու թէ դժուարութիւնը կան
բարենորոգման ծամբուն մէջ,
բայց պէտք եղած բանն է չչափա-

զանցել այդ դժուարութիւններ, և
գործն. այն տեսութեամբ նկատել
որ այդ դժուարութեանց բարձունքն

հարկ լինի Ալը. Երբ Անգլիոյ
թիւները կ'ընէ թէ Գորդը Իրան-
տանցոց չափ դժուարաւ կառա-
վարելի ժողովուրդ մ'են, և այս

պատճառաւ մեծ արգելք մը կը
անգնէ անուշադր բարենորոգմանց
գործադրման, յայտնի է թէ իրաց
խակական վիճակը կը խեղաթիւրէ

Որովհետեւ իրանցացի դժուար-
աւ կառավարելի ժողովուրդ մ'են,
Անգլիոյ կառավարութիւնը չեն
տաճաբել իրանցացի բարենորո-

գումներն, ալ ընդհակառակը, Մե-
քէն Բրիտանիոյ ուրիշ ամեն մասն
ընէ անելի իրանցացի կողմը դար-
ձուցած է իւր ուշադրութիւն. Ե-

թէ Գորդը այնչափ դժուարաւ
կառավարելի ժողովուրդ մ'են,
այս ալ նոր փաստ մ'է թէ Գորդ-
դաշնակ դատաւար բարենորոգ-

ման գործն ուրիշ ամեն ներքին կամ
արտաքին գործէ աւելի հոգաւոր
կան անարկալ պարտի լինել.

Բայց իրք Գորդը ընկերային վի-
ճակը կը ներկայէ նոյն դժուարու-
թիւններ, որոց Անգլիոյ կառա-
վարութիւնը կը հանդիպի յոլան-

տա. Գեռ մի քանի օր առաջ Խա-
բէրի մէջ յօդուածաբար մը կ'ընէր,
և Անգլիական թերթը կը հաստա-

տէր, թէ թուրքիւս ժողովուրդն
ընդհանրապէս չառ հեռի է կառա-
վարական անօրինութեանց պատ-

ճառաւ յուղուելէ. Անգլիոյ մէջ,
կ'ընէր, եթէ գործադրել չկրնէ
նախ ամեն օր սպիտակ հաց, յա-

միս և դորաւոր զինի գանել իրենց
ճակի սեղանին վրայ, կը յուղուի,
և այնչափ մեծ խոտովութիւն կը ծա-

ղի, որ կառավարութիւնն ու խոր-
հրդարանն ուրիշ ամեն գործ լինող
յով, կը պարտաւորին անվիճական
դարման մը գտնել իրաց այս ու-

հաստատման մէջ, որ դարման տա-
նի խորհրդարանից. Թէ մեր
այս առթիւնք ճիշդ են, Խաբէր
կրնայ համոզուի կարգադրով նոյն

խախտ խորհրդարանի հաջա-
բազանի կարգին զրկած տեղի-
կազմերն, որք իրաւարարութեան
վերջին կարգից ճիշտակեանքով մէջ.

Երբ այսպէս Գորդը ամենէն համա-
կրելի դատուն շահերն հապէս հայտ
չենք հասկնալ թէ կայսերական

մեծագոր կառավարութեան համար
ինչպէս անյողութիւն դժուարութիւն
մը կը համարուի ոչ օրէնք, ոչ կա-

ռավարութեան ծանուցիլ քանի՞ քան
հարատաճարիլ Պէրլին և Ալը-
նեքու ընդգիծութիւնն, որք օգ-

տուած կրնան լինել տեղութեան և
երկրին շահոյց մնաւակար փնտի-
մը պահանջներն. Մեր կարծ-
եքը, անոք որ հայրենակ դատա-

ւաց վերաբերեալ բարենորոգմանց
դէմ անյողութիւն դժուարութիւն
ներ կ'երեւակային, և կը նման
այնպէս ցուցնել իւր թէ այդ

բարենորոգմանց անհայտ լինին
Գորդ. Ժողովութեան ճշմարիտ
չափը հետ, Օսմ. տեղութեան
բարեկամ չեն. Ոչինչ յարաբերու-

թիւն չկայ, նմանապէս, ինչ ինչ
արտաքին ինքնուրոյն լուծման և բա-
րենորոգմանց գործողութեան միջև.

Որովհետեւ Մեր պիտ, Պուլկարիս,
Սիւ Ղեռն և Յունաստան գեռ չեն
վճարած գումար մը որ Օսմ. ընդհ-
պարտոց հատուցման պիտի յառ-

կանայ, կամ որովհետեւ Օսմ. հո-
ջը դեռ չ'աճանցի Պալատաց վը-
րայ, չ'հետեւիլ թէ ինչ ինչ գաւա-

ւաց բարենորոգմանց պարտին յե-
տաճաբել կամ թէ Բ. Կուռն կ'ուզէ
յետաճաբել քանի՞ որովհետեւ այսինչ
տաճաբել անելի աննպատէ Տէրու-

թեան շահոյց, քան թէ ինչպիսի ար-
տաքին գործոց յետաճաբումն, և
որովհետեւ այդ բարենորոգմանց

չեն կրնար այն զոհողութեանց
կարգը դատուիլ, զորս թուրքիւս
ըրած է հողեր տալով իւր դրացեց
ոմանց. Անոք յայտնի ճշմարտու-

թիւններն են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-

ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-

ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-

ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-

ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-
ութեանց են, ստեղծ տպացուց-

կէսն մայրաքաղաքին մէջ կը յաճ-
նեն Պարսիկաբարանի սնտուկին,
իսկ գաւառաց մէջ Առաջնորդա-
րանի. »

Գոր. Ժ. — Տրոյ բաշխման և հա-
ւաքման ծախքերը թաղային սըն-
տուկներուն կը վերաբերին. »

Գոր. Ժ. — Պարսիկաբարանի և
Առաջնորդարանի մէջ գործով ե-
կող ազգայիններէն հաւաքեալ տրոց
թաղային մասն ալ կը յանձնուի այն

ազգայնոց ընտան լիալին թաղա-
լին սնտուկին. »

Գոր. Ժ. — Առաջնորդարանաց
Գաւառական սնտուկներն իրենց
զանձած տարեկան տրոց 1/4ը կը
վճարեն Պարսիկաբարանի կեդրո-

նական սնտուկին. »

Գոր. Ժ. — Սնտուկի սահմանադրա-
կան տարեկան ծախսն առաջ ալ
է փետրուար ամսոյ մէջ թաղական
խորհուրդը կը ընեն և կը նշանա-

կեն թաղին մէջ բնակող ազգայնոց
ընտան լիալին փոխութեամբ և
կամ մահում պակասները, նո-
րած լինելը, նորիկները, և տուրքի

նոր մասնակցութեանց, ըստ այնմ
կ'որձանագրեն, և իրենց կեդրոնին
կը հաղորդեն. »

Գոր. Ժ. — Վարչութիւնը կը
հալէ թաղերուն բաշխման և հա-
ւաքման գործողութեանց և այս
առթիւ հարկ եղած հրահանգները
կուտայ. »

ՄԱՍԻՍԻՍ ՏՐԱՄԱԲԻՐՈՒԹԻՒՆԻՐ

Գոր. Ա. — Մայրաքաղաքին այն
թաղերն որ իրենց թաղին մէջ այն
կանոնադրին ամբողջութեան գործա-
դրեն, իրենց եկեղեցւոյն Գործա-

անտուկ կեդրոնական սնտուկին
յօդակցուցած Դիւանական տուրքը
վճարելէ պիտի ազատին. »

Գոր. Բ. — Այն առաջնորդական
փնտիւներն որ իրենց գաւառին մէջ
այն կանոնադրին ամբողջութեան գոր-
ծադրեն, իրենց վիճակին Մեքէ-
անտուկ կեդրոնական սնտուկին

յօդակցուցած Դիւանական տուրքը
վճարելէ պիտի ազատին. »

Գոր. Գ. — Այն վիճակներն որ հոլ-
ու լինեն թէ չ'ունենան պարտաւոր
են ըստ առաջին իրենց Մեքէ-
անտուկ կեդրոնական սնտուկին

Գոր. Դ. — Սնտուկի սահմանադրա-
կան տարեկան ծախսն առաջ ալ
է փետրուար ամսոյ մէջ թաղական
խորհուրդը կը ընեն և կը նշանա-

կեն թաղին մէջ բնակող ազգայնոց
ընտան լիալին փոխութեամբ և
կամ մահում պակասները, նո-
րած լինելը, նորիկները, և տուրքի

նոր մասնակցութեանց, ըստ այնմ
կ'որձանագրեն, և իրենց կեդրոնին
կը հաղորդեն. »

յանք Պետ. թէ ի մտոյ պիտի դըր-
կուին Պետ. խորհուրդը տնոց
բաշխման, հաւաքման, հայրենակա-
րութեան և պաշտօնէութեան վե-

րաբերեալ հրահանգներն հանդերձ
պէտք եղած ընկալադրելով և ծա-
նօթեցնելով անոնց ներքին, որպէս
զի յառաջիկայ մայիս 1ին կարելի
լինի նոր տրոց հաւաքմանը ձեռ-

նարկել. »

Ալը. Գ. Տեսնական խորհուրդ լի
փաստութեամբ որ Պետ. խորհուր-
դը եւս այն կարելի որ յանձնարա-
րութիւնն ուղարկէ հարկ է առ լի-

րոցի մէջ կատարելու շանարդի պի-
տի դատուն. անորոգ չհամարել
ընթերցական գրոյս հետ վերադին
յօդակցիլ առ ջեղ, երկերկու օ-

րինակ այն կանոնադրէն հրահա-
նէ և յիշմանքական գրութեանէ. »
Գոր. ընդունած էք արդէն 1881 օ-
գոստոս ամսոյ մէջ. »

Միւսը յարգանք
Ստեփանեան խորհուրդ
Ա. Կ. ԱՐԱՊԵՆ Գ. ՆՈՐԱՍՏԻՆԿԵԱՆ
Գ. ՊՈՅԻՆ, 3 մարտ 1883

Մեծապատիւ Ստեփանեան Ե-
ֆէնտի թաղական խորհուրդ.

Ազգային Սահմանադրութեան
երկու տեսակ ուղղակի տուրք կը
տրամադրէ, մին կեդրոնական, որ

Ազգային Պարսիկաբարանի պիտու
լից համար ուղղակի կեդրոնական
սնտուկին հայրեն, իսկ միւսն թա-
ղական, որ թաղային սնտուկներու

հայրեն գանձելէ. »

Սոյն երկու տեսակ տրոց առա-
ջին թէպէտ 1870 թուականէն ի
վեր թէպէտ, բայց բնաւ կա-
րելի չէ եղած օրինաւոր դրու-

թեամբ մը և արդար բաշխման մը
արդիւնաւորել զայն. իսկ միւսն
այն է թաղային տուրքն. և ոչ իսկ
հաստատուած է.

Եւ որովհետեւ նորանոր պիտույից
առթիւ թէ կեդրոնական և թէ թա-
ղական ծախքերն աւելցած, մասն-
աւոր այս վիճակներուն բարեպա-

տական հատկութիւնն ալ նուազած
են, բնականաբար կեդրոնական և
թաղական սնտուկներուն երկմոյց

հաստատակցութիւնը կորսուած և
կամ գէթ ի վիճակ ազգային յառա-
ջադրութեան ինչպիսիք լինենք ե-
ղած են. »

Իրաց այս վիճակին դարման տա-
նելու նպատակաւ Ալը. Երեւոյն
խանական ժողովն տրոց կանոնա-
գիր մը բուժարկեց յորում.

1. Ազգային կեդրոնական և
թաղային տուրքերն Ազգային ուղ-
ղակի տրոց անուան ներքեւ. ի մի
ձուլուց. »

2. Բովանդակ տրոց կէսն թաղ-
անտուկներուն յաղակացով. ամբողջ
ծախքերն ուղղութեամբ կեդրոնա-

Գ. Հաւաքումն.
Գ. Հայրենակարութիւն.
Ե. Պարսիկաբարան.

Սոյն բաժանման համաձայն Տրե-
տեսական Տեսութիւնը նախագի-
տուրք վճարելու ներքինայ անձնա-
ագահաւորութիւնը ինչեւ պարտաւո-

րեալ լինելով տնոց ազգահամար
կա յայտարարէ և զայն օրինաւորապէ
և արդիւնաւորապէս կատարել
համար անհրաժեշտ է ձեռնիլ ո-

նենալ մինչև ցարդ տուրք վճար
լու երկմոյց հանուր ազգային
նախկին տրոց քանակութիւնն, Տրե-
տեսական տեսութիւնն Ազգ. ուղ-

ղակի տրոց Գրեան մը կանոնադր
կ'ընէ և յիշմանքական գրութեանէ.
Գոր. ընդունած էք արդէն 1881 օ-
գոստոս ամսոյ մէջ. »

Միւսը յարգանք
Ստեփանեան խորհուրդ
Ա. Կ. ԱՐԱՊԵՆ Գ. ՆՈՐԱՍՏԻՆԿԵԱՆ
Գ. ՊՈՅԻՆ, 3 մարտ 1883

Մեծապատիւ Ստեփանեան Ե-
ֆէնտի թաղական խորհուրդ.

Ազգային Սահմանադրութեան
երկու տեսակ ուղղակի տուրք կը
տրամադրէ, մին կեդրոնական, որ

Ազգային Պարսիկաբարանի պիտու
լից համար ուղղակի կեդրոնական
սնտուկին հայրեն, իսկ միւսն թա-
ղական, որ թաղային սնտուկներու

հայրեն գանձելէ. »

Սոյն երկու տեսակ տրոց առա-
ջին թէպէտ 1870 թուականէն ի
վեր թէպէտ, բայց բնաւ կա-
րելի չէ եղած օրինաւոր դրու-

թեամբ մը և արդար բաշխման մը
արդիւնաւորել զայն. իսկ միւսն
այն է թաղային տուրքն. և ոչ իսկ
հաստատուած է.

Եւ որովհետեւ նորանոր պիտույից
առթիւ թէ կեդրոնական և թէ թա-
ղական ծախքերն աւելցած, մասն-
աւոր այս վիճակներուն բարեպա-

տական հատկութիւ

